

A BIBLIKUS ÉS A DOGMATIKUS ÉRTELMEZÉS KAPCSOLATA

Előjáróban két szempontra szeretnék rámutatni, amelyek egyrészt kijelölik a téma helyét, másrészt meghatározzák a kidolgozás menetét. A felvetett kérdést először egy alapvetőbb és átfogóbb téma részletkérdéseként, tehát mintegy egésznek a részeként tekintjük. Az alapvető téma: a Szentírás a kinyilatkoztatás forrása. Minden katolikus teológus meggyőződéssel vallja a II. Vatikáni Zsinat szellemében, hogy a Szentírás tanulmányozása valóban mintegy "lelke a teológiának" (Dei Verbum²⁴). Ha a Szentírás nem is az egyetlen teológiai forrás, mégis a legfontosabb forrása a teológiai kutatómunkának (Pápai Biblikus Bizottság, Szentírásmagyarázat az Egyházban, 75.o.). Ezt a szempontot konkretizálja a papnevelésről szóló határozat is: „A dogmatikus teológiát úgy kell felépíteni, hogy először a Szentírás tanítását ismertessék (Optatan Totius 16.). Világos és biztos az egész teológia kiindulópontja és alapállása. Megvalósítása azonban a tényleges helyzetet figyelembe véve már nem is olyan egyszerű és könnyű feladat. A Zsinat és a Biblikus Bizottság idevágó szövegeit tanulmányozva az a benyomásunk, hogy hosszú, fáradságos, sőt veszélyekkel teli utat megjárva, súlyos megpróbáltatásokat, ellentmondásokat kiállva képes az egyház ezekről a kérdésekről ilyen kiegyensúlyozottan és határozottan nyilatkozni. Talán csak a szakemberek tudják, milyen problematikus helyzetekkel kellett az egyháznak a XX. században szembenéznie a Szentírás értelmezésével kapcsolatban. Annak is tudatában vagyunk, hogy sikerül ugyan az alapkérdést tisztázni, de még igen sok a nyitott és megoldatlan kérdés.

A másik előzetes szempont az, hogy felvetett kérdésünk, a biblikus és a dogmatikus értelmezés kapcsolatának kérdésénél őszintén fel kell tárni egyrészt a tényeket, a kényes helyzetet, másrészt egyengetni kell az utat a kiegyensúlyozott együttműködés felé. Számolni kell a nem éppen kielégítő helyzettel úgy, hogy közben törekednünk kell a kötelező normát figyelembe venni, egy eszményi követelményhez igazodni. Konkrétan arról van szó, hogy a biblikus és a dogmatikus értelmezés eredetileg egy úton járt, teljes egészében volt. A későbbi századokban azután az utak szétváltak még jó, ha egymás mellett haladtak. Sajnos azonban az utak sokszor keresztezték egymást. Sok biblikus és dogmatikus egymást meg nem értve dolgoztak és nyilatkoztak. Talán gorombának tűnik, ha úgy

jellemezzük a helyzetet, hogy a dogmatikusok nem mindig értenek az egzegézishez, az egzegéták pedig mintha elfelejtették volna, hogy ők is ugyanahhoz a teológiához tartoznak, mint a dogmatika. Ha felismerjük a helyzet súlyát és jelentőségét akkor a sokszor divergens utak konvergálhatnak, az egzegéták és a dogmatikusok összedolgozhatnak.

Néhány szempont felvázolásával tisztázható a biblikus és a dogmatikus értelmezés kapcsolata. Először is meg kell határozni, mi az egzegézis és a mi a dogmatika? Azután megfelelő kiindulóponton helyezkedve meg kell keresni azt a kiindulási pontot, amelyből kiindulva szétválhatnak az utak, de úgy hogy újra egymásra találhassanak, egymást erősítve egyetlen feladatot teljesítsenek. Tisztában kell lenni a kényes pontokkal, ahol az utak szétválhatnak. A különbözőségek tudatában meg kell húzni világosan a határvonalakat úgy, hogy azok ne elválasztó, hanem átjárható vonalak lehessenek. Végül utalást kell tenni az egzegéták és a dogmatikusok lekipásztori felelősségére.

Első szempontunk egyszerűnek tűnik. Az egzegézis teológiai szaktudomány, amely a Szentírással tudományos módszerekkel foglalkozik, így teológiai előmunkákat végez. A Bibliát saját tudományos módszereivel vizsgálja, ehhez felhasználja a nyelvészetet, a bibliakritikát, a kortörténetet, a forma és szerkesztési módszereket, a régészetet, a hermeneutikát és egyéb segédtudományokat. Feladata az, hogy nyilatkozzon a Szentírás szövegének tudományosan kimutatható szerkezetéről és értelméről. Kritikailag megvizsgálja az egyes szövegeket, kimutatja a szerzőt, a forrásokat, a szöveg történetét, lefordítja a mai nyelvre, újra alkotja a szöveg mondanivalóját, kiemeli annak kerügmáját. Szerencsés esetben az egzegézis átalakul, és biblikus teológiává kiteljesedik. Ekkor a részeredményeket összegezi és nagyobb egységes témákról tárgyal.

A dogmatika a dogmákkal foglalkozó teológiai tudomány. Minden dogmánál két lényeges mozzanat kapcsolódik egybe: az egyházi tanítóhivatal határozottan és végérvényesen nyilatkozik valamilyen Istentől kinyilatkoztatott igazságról. Tehát két szempont jelenik meg, az egyházi előterjesztés és a kinyilatkoztatott igazság. Általában konkrét szükséghelyzetekben, vagy kedvező alkalommal nyilatkozik a Tanítóhivatal tételesen, saját korának gondolkodási és nyelvi horizontjában egy-egy hitigazságról nyilatkozik, amelyet Isten kinyilatkoztatott, úgy hogy tételének tagadását eretnekségnek minősíti. Visszamenőleg egy dogmát nem lehet revideálni, de előre tekintve egy adott történelmi helyzetből újra lehet fogalmazni és értelmezni. Biblikus, dogmatörténeti, patrisztikus, bölcseleti modellek és perspektívák alkalmazhatók egy dogma értelmezésénél. Ilyenkor három szempontra érdemes figyelni. A dogma lényegét nem lehet tetszés szerint levezetni egy általános isteni kinyilatkoztatásból vagy annak egyszerű kategorizált formájából, az isteni önközlés elvont fogalmából. Isten kinyilatkoztatását történelmi tettei és szavai közvetítik, amelyek Jézus Krisztus személyében konkréttá és végérvényessé váltak. Isten személyes történeti önközlésének eseménye, és a kegyelemben megérintett ember hívó elfogadásának eseménye is összetartozik. Isten kinyilatkoztatása Jézus Krisztusban

eszkatológikus eseménnyé válik. Azután a dogmának mindig egyházas jellege van, a dogma alapját képező kinyilatkoztatást mindig az egyház kapta, és az Egyház őrzi és adja tovább. A dogma feltétlen, kötelező érvénnyel lép fel, amelyet a hit szabad tettében a hívő ember meghallja, felfogja és elfogadja. Tulajdonképpen minden érett felnőtt és normális embernek ily módon eredendő dogmatikus egzisztenciája van, létezése eleve és előzetesen Istenre irányított létezés. Akkor van létjogosultsága a dogmatikus értelmezésnek, ha az egyház megbízatásaként hitéletet élleszt és tart fent. Az természetes, hogy a dogmatika tárgya az egész keresztény kinyilatkoztatás, a Szentírásban lecsapódott kinyilatkoztatás.

A katolikus teológia részeként a dogmatika módszeresen reflektál a hit fényében, az üdvtörténetben feltáruló kinyilatkoztatásra. Míg a kinyilatkoztatás pozitív feldolgozását az egzegézis vállalja, addig a dogmatika spekulatív, a transcendenciára eleve nyitott szellem megértő–feldolgozó terében foglalkozik a kinyilatkoztatás adataival. Természet-szerűleg kapcsolatba kerül ebben a munkában korának ön- és világfelfogásának egészével. Tehát az egzegézis és a dogmatika fő témája egyaránt a kinyilatkoztatás, csak más és más módszerrel dolgozzák fel.

A téma kidolgozásának második szempontja már nehezebb feladat. A mai pluralista helyzetben a felvetett kérdés könnyen és egyértelműen nem válaszolható meg, hiszen az egzegézis és a dogmatika mindig csak konkrétan, adott helyzetekben, történeti helyzetben egyes szerzőknél és irányzatoknál válik szét, vagy kapcsolódik össze. Eltérő hangsúlyok és kérdésfeltevések, különböző válaszok jelenhetnek meg az egyes szerzőknél saját szemléletmódjuk alapján. A katolikus teológiában egyértelmű a megfelelő vonatkozási pont és alapállás, amely mindenkire nézve kötelező. A dolog természetéből adódik, hogy a közös kiindulópontot elfogadva szétválnak és differenciálódnak az egyes tárgykörök, de úgy hogy lehetőség legyen a szempontok egybevetésére és kölcsönös felhasználására. Szentírásértelmezés alapvető szempontjainak kidolgozása elsősorban dogmatikus feladat, amelyet az egzegétáknak is figyelembe kell venni.

Első megközelítésre elég lenne annyit mondani, hogy az egzegéta és a dogmatikus is teológus és ugyanazt a teológiát művelik. Szellemesen világítja meg az itt felvetett problémát H. Schürmann egzegéta. Hogyan kell válaszolni a felvetett kérdésre: egzegéta Ön vagy teológus?

A válaszadásban visszalehet kérdezni valahogy így: zongorista Ön vagy muzsikusz? Esetünkben kérdésünk így hangzik: egzegéta Ön vagy dogmatikus, és mindketten teológusok? A válasznak így kellene hangzania: mindketten teológusok vagyunk, ugyanannak a teológiának különböző módszerekkel felelős művelője. Mindketten zenészek vagyunk, csak ugyanazt a dallamot más hangszeren és másképpen szólaltatjuk meg.

Mivel a kérdés kényes és bonyolult, öt szempont szerint kísérreljük meg a helyzet tisztázását, az egyensúly megteremtését. A felsorolt öt vonatkozási pont találkozásánál számíthatunk arra, hogy közös kiindulópont és az egység megteremtésének lehetőség-

gi feltételei tisztázódnak.. Alaptételünk egyszerűen így hangzik: a Szentírás az egyház könyve. Az egyház hitének, és hitéletének középpontjában a Szentírás áll. Ha a Szentírást eleve és valóban az egyház könyvének tekintjük, akkor felismerjük az egyházban a Szentíráshoz való viszonyt, azaz az egyházra vonatkozó öt lényeges vonatkozási pont egybecsendülését. Ehhez azután mind az egzegetának, mind a dogmatikusnak tartania kell magát. A Szentírás újszövetségi része az ősegyház hitének irodalmi jellegű lecsapódása, tárgyasulása, amelynek mértékadó érvénye van. Olyan norma, amely minden más normát szabályoz, de maga már mástól nem szabályozható norma. Urunk Jézus az Ószövetséget elfogadta és az Ő Újszövetségét az ősegyház fogadta el és fogalmazta meg. A Szentírás értelmező normája olyan norma, amely minden más normát szabályoz, de maga már mástól nem szabályozható norma. Ebben az értelemben tehát a Szentírás hiteles értelmezésének alapvető vonatkozási pontjai: a sugalmazottság, a kánon, az üdvösség kérdéseiben a tévedésmentesség, a hagyomány és az Egyházi Tanítóhivatal. Ha valóban összetartozik az egyház életében ez az öt szempont, akkor világosan megállapíthatjuk az egzegetikus és dogmatikus értelmezés összetartozását és különbözőségét. Minden Szentírás-értelmezés az egyházban, az üdvösség érdekében történik.

Sajátos értelmezési körben, illetve spirálisban alkalmazhatók az említett vonatkozási pontok.

Alaptételünk szerint az ősegyház hozta létre a Szentírás egészét, egységét és így tehát sajátos módon a Szentírás által él és létezik az egyház. Ez így első tekintetre hibás értelmezési körnek látszik. De csak addig, amíg fel nem fedezzük, hogy minden valóság, csak akkor értelmezhető, ha magában a megkérdézett valóságban ki tudjuk mutatni megértési lehetőségének feltételeit. A lehetőségi feltételek pedig mindig egy egész valóság mozzanatai, amelyeket egymásra kell vonatkoztatni. Tulajdonképpen egy oszthatatlan valóság ki nem fejtett részmozzanatainak taglalásáról van itt szó. Ekkor jön létre az így értelmezett helyes értelmezési körben minden valóság megértése. És ebből a körből nem kilépni kell, hanem mindig mélyebben és konkrétabban bele kell merülni, bele kell bonyolódni. Minden értelmezés az összetett valóság megértését jelzi. Értelmezési körünk azért jogos, mert Isten önközlését jelentő kegyelme alapozza meg és hordozza úgy a Szentírást létrehozó egyházat, mind az egyházat éltető sugalmazott Szentírást. Minden megértés előzetes struktúrával rendelkezik. A keresztény hit egészét az a tény hordozza, hogy Isten önmagát végérvényesen és teljesen Jézus Krisztusban nyilatkoztatta ki. Jézus Urunk pedig egyházat alapított, amelynek eszkatológikus jellege van. Csak ezzel a kiindulóponttal biztosíthatjuk a kinyilatkoztatás történeti megértését. Minden ilyen értelmezés eleve ebben a megértett tényállásban mozog és belőle táplálkozik. Súlyosan félreértenénk a Szentírás értelmezését, ha nem vennénk számításba annak lényegi alapfeltételeit, illetve annak lényegi alkotó mozzanatait.

A keresztény hit alapja olyan történeti esemény, amelyet nem ember hozott létre. Ezen a történeti eseményen belül nyilatkoztatta ki Isten önmagát szabadon, személyesen, megbocsátó módon szolt az emberekhez és üdvös ajánlatot tett a szabad embereknek. Csúcspontjára ért el a történelmi kinyilatkoztatás a jézusi eseményben. Izrael története a jézusi kinyilatkoztatás és üdvösségtörténet előkészítő szakasza. Isten teljes önmegnyilatkozása Jézus életében, személyében, feltámadásában befejezetté és végérvényessé vált. Ma már azt is világosan látjuk, hogy a kinyilatkoztatás és az üdvösségtörténet egyenlő terjedelmű az egész világtörténelemmel. Jézus feltámadásában a kinyilatkoztatás tárgya és alapja azonos. Továbbá különös súlya és tekintélye van az apostoli egyház hitének, mert ennek önértelmezésében Jézus feltámadása óta a kinyilatkoztatásnak nemcsak tárgya, szempontjai, hanem alapja is jelen van minden értelmezésben. Nem a hit hozza létre a kinyilatkoztatás eseményét, a hívő ember csak válaszol az isteni ajánlatára, elfogadja, vagy elutasítja. Ebben az értelmezési helyzetben a hívő tisztán látja hitének tárgyat és alapját, ezért igazságérzete előtt igazolhatja hitét. A keresztény hit valóban képes arra, hogy miközben megragadja hitének tárgyát, a kinyilatkoztatott igazságot, aközben megpillantja hitének, alapját. A föltámadott Jézus tanúságtételét elfogadva, amely az egyház alapító mozzanata, felfedezhetjük a beléje vetett hit megalapozó mozzanatát. Az egyház mindig határozottan vallotta, hogy a Szentírás megismerése nem lehet kegyelem nélkül. A történeti eseményben feltáruló Isten nem valamit mond, hanem önmagát nyilatkoztatja ki az ember üdvössége érdekében. Ilyen eseményben bontakoznak ki a hit belső, lehetővé tevő mozzanatai, a hit tárgya és alapja. Sajátos körmozgáson belül fedezhetők fel a kinyilatkoztatást elfogadó hit lényegi mozzanatai és alapja, amelyek egymást kölcsönösen föltételezik (sugalmazás, kánon stb.).

Még egyszer gondoljuk át a Szentírás dogmatikus értelmezésének lehetőségét. Az értelmezés egy valóságos tény megértése. Ha valamit meg akarunk érteni, akkor ki kell dolgozni az értelmezési eljárásban a megértést lehetővé tevő feltételeket és azok egymásra-vonatkozását. Ha valamely szempontnak elsőbbsége van, akkor ahhoz viszonyítva kell az egyes elemek értelmezését elvégezni. A kitüntetett szempont képviseli a valóság előzetesen adott és érthető struktúráját, amelyet a többi föltételez. Jelen esetben a Jézus által alapított ősegyház valósága az a mozzanat, amely az értelmezés kitüntetett pontja. Az ősegyház hitéletének irodalmi lecsapódása a teljes Szentírás, főként az evangéliumok, és ezekkel hozható kapcsolatba a többi bibliai írás. Ahhoz, hogy az egyház létrehozza önmagát, szükség volt saját létezésének feltételére, ami a kinyilatkoztatás. A kinyilatkoztatás kibontakozásában viszont szükség volt az egyházra. Ebben az értelmezési körben formálódnak ki a megértést lehetővé tevő lényeges mozzanatok. A Szentírás alapkérdése az, hogy a történeti eseményeken keresztül hogyan jut el az emberhez Isten Szava, amely eleve és elsősorban nem kimondott vagy írott szó, hanem üdvtörténeti esemény. A Szentírást úgy értelmezhetjük, hogy Isten Szava a történelemben kifejeződik és

aztán megfogalmazást nyer. Hitelesen és végérvényesen konkretizálódott ez a folyamat az Ó- és Újszövetségben. Az üdvösségtörténet kitüntetett pontja a kezdet egyháza, az ősegyház. A későbbi történelem folyamán az egyház hite és élete mindig kötve van az eredetéhez. A hívő közösség a megfeszített és föltámadt Jézus tanúja. Történelmi tény, hogy az ősegyház írott dokumentumban tárgyasította önmagát. Ez a tényállás a kiindulópont a Szentírás lényegi mozzanatainak megértéséhez. Ebből kiindulva kritikailag kifejtve érthető a sugalmazottság, a kánon, stb.

Végeredményben a Szentírást az egyház lényegéből kell megértenünk. Természetesen mindig föltételezve, hogy az egyház lényege szerint Jézus Krisztus eszkatológikus jelenléte a történelemben. Részleteiben nem végezzük el az értelmezési kör egyes mozzanatainak kifejtését, csak utalunk J. Ratzinger, K. Rahner teológiai idevágó munkáira és cikkeire.¹ Úgy gondolom, ha a megemlített kiindulópontot figyelembe vesszük, annak mozzanatait és egymásra-vonatkozását is megértjük, akkor válik világossá a biblikus és a dogmatikai értelmezés kapcsolata.

A megfelelő értelmezési kiindulópont tudatában fölvázolhatjuk harmadik szempontunkat, az egzegézis és a dogmatika között felmerült nehézségeket, problémákat, ellentmondásokat és vádakát. Felmérve jelenlegi tényleges helyzetünket, el kell ismerni, hogy igen sokszor az egzegéták és a dogmatikusok egymás mellett haladnak, néha még keresztezik is egymás útjait.

Így van ez a katolikus teológiában, főképpen pedig , akkor éleződik ki igazán ez a kérdés, ha figyelembe vesszük a protestáns teológia jelenlegi helyzetét és szempontjait is, valamint az ökumenikus teológia fontos törekvéseit. Ez akkor történik meg, ha nem vesszük figyelembe az egyház alapvető szándékát a Szentírással kapcsolatban és mindenki csak a saját útját járja. A Szentírás értelmezésénél az egzegéta érvényre juttathatja saját módszertani követelményeit, pozitív kutató elvét. Számára fontos a történetkritikai, műfaji vagy szerkesztési szempont, amelyek kétségkívül az objektív eljárás mód feltételei és a legnagyobb objektivitás követelményeit kielégítik. De eközben elfeledkezhet arról, hogy sugalmazott szöveget elemez az egyház hitélete számára. Hogy az egyházban maradjon, tudatában kell lennie, hogy szövegei az egyház hívő tanúságtételeinek körében jöttek létre. Figyelembe kell vennie az Egyház hagyományait és a Tanítóhivatal döntéseit. Legfőbb feladata, hogy az egyház közösségének biblikusan megalapozott, kritikailag megtisztított tanítást szolgálhasson, amit aztán a dogmatikus közvetlen fölhasználhat, szisztematikusan tanná fejleszthet ki. Értelmezése közben a dogmatikus kritériumot is figyelembe kell vennie.

---

1 K. RAHNER, A hit alapjai, Bp.1983. 393-402; 248-266; Über die Schriftinspiration, Freiburg, 1958; Exegese und Dogmatik, in Schriften zur Theologie, V. kötet; J. Ratzinger, Schiftauslegung in Wiederstreit, 1989; K. Rahner, J. Ratzinger, Offenbarung und Überlieferung ,Freiburg, 1965.

A dogmatikus is elvétheti feladatát, amikor önkényesen kiragad idézeteket a Szentírásból (*dicta probantia*), és nem veszi figyelembe a biblikus eredményeket. Több veszély is fenyegeti a dogmatikus értelmezést. Ha pl. szelektáló, átformáló kritika nélkül radikálisan átveszi a történetkritika eredményeit, és ennek áldozatául esve nem érvényesíti a dogmatikus értelmezés kritériumait (pl. H. Küng). Ugyanolyan veszélyes, ha a dogmatikus nem ismeri, vagy nem veszi figyelembe mai egzegézis pozitív eredményeit. Rejtett és alattomos veszély, ha a dogmatikus kialakít az egzegézis nyomán, vagy valamely bölcseleti irányzat nyomán sajátos hermeneutikát, amelynek radikális alkalmazásával eltérhet az egyházi hitérelmezéstől (E. Schillebeeckx).

Sajnos a kétfajta kritérium összeegyeztetése súlyos nehézségeket és feszültségeket okozhat a katolikus teológiában. Ilyenkor történik meg az, hogy mindenki járja a maga útját egymástól függetlenül vagy egymás ellenére. Sokszor előfordul az a helyzet is, hogy tanulmányokban, művekben az egzegéták és a dogmatikusok kizárólag csak a saját tudományos módszereik eredményeit közlik, és egymásnak ellentmondó módon nyilatkoznak a Szentírásban található állításokról. Számos esetet sorolhatnánk fel, hogy milyen kínos és kényes helyzetet teremthet ezen a téren a közös megegyezés és összedolgozás hiánya. Megemlíthetünk egy pár ilyen kérdést, félreértést, vagy tévutat. Ha pl. egy egzegéta kijelenti, hogy Szent Pálnál nem mutatható ki Szentháromságtan, az csak későbbi hellenizmus hatására megfogalmazódó tan; vagy az eredeti bűn csak Szent Ágoston értelmezésével jelent meg. Vagy, hogy az utolsó két Mária dogmának nincs meg a kellő bibliai alapja. Vagy, hogy az Ószövetségben nem mutatható ki eszkatológia. Vagy, hogy a szentségtant csak a középkorban dolgozhatták ki. Sorolhatnánk még konkrétan az egyes szentírási szövegeket: Mt. 5,32; Mk. 9,1 és Mt. 10,5; Rom. 5,12; az eredeti bűn, a házasságtörés, az eszkatológia kérdéseit, vagy hogy Jézus életének pontos dátumainak, csodáinak, feltámadásának történeti értelmezése erősen vitatott. Ilyen és hasonló, félreérthető, kellőképpen át nem gondolt vagy nem kellőképpen megfogalmazott állítások nemcsak a szakembereket állítják egymással szembe, hanem a nem szakemberek között elbizonytalanodást okoznak, a hitükben gyengékben pedig súlyos kételyeket ébreszthetnek fel.

Ha felfigyelünk a felmerült nehézségekre, ellentétekre, sőt, vádaskodásokra, s vizsgatérünk a megfelelő közös kiindulópontokra, akkor negyedik szempontunk nyomán áthidalhatók lesznek ezek a problémák. Mindenképpen el kell ismerni a szükséges azonnosságot, a teológus feladatát, és tiszteletben kell tartani a jogos módszertanból eredő különbségeket. Ehhez szükséges elveket és útmutatást a Pápai Biblikus Bizottság legutóbbi dokumentuma nyújtja. A rendszeres teológia sugallja az egzegétának a szükséges előzetes megértést, amellyel közeledik a biblikus szövegekhez. Másrészt az egzegézis előzetes adottságokkal szolgál a többi teológiai szakterület részére, amelyek azok számára meghatározó jellegű lehet. Ez a magatartás kölcsönös kapcsolatokat épít ki és párbe-

szédre vezet. Az egzegétáknak okvetlenül tudatában kell lenniük a tudományosan vizsgált bibliai szövegek előzetes megértésével. Olyan előzetes megértésről van itt szó, amely hitbéli meggyőződésen alapszik: a Biblia Isten által sugalmazott szöveg, amely az egyházra van bízva, hogy hitet ébresszen és irányítsa a keresztény életet. A hittani magyarázatok pedig dogmatikai átgondolás és megfogalmazás révén jelentkeznek az egyház életében. A Szentírás értelmezésének teológiai elméletét a dogmatika művelőinek kell kidolgozniuk (pl. sugalmazás, kánon, hagyomány, tévedhetetlenség, tanítóhivatal). Ha figyelembe vesszük az egyház útmutatását, akkor elkerülhetjük a szélsőségeket (dualizmus, fundamentalizmus), megtanulunk különbséget tenni, de elválasztás nélkül, és még ekkor is számolunk állandó feszültségekkel, hiszen Isten Szava emberi szerzők művében fejeződött ki. A Biblia egyidejűleg ered teljes értelemben Istentől és a sugalmazott szerzőktől. Hogy Isten Szavát helyesen értelmezzük, tisztában kell lennünk a dogmatikus hermeneutika szabályaival és eljárásmodjaival. Kifejezett hermeneutikai eljárásmodot csak az egzegéták dolgoztak ki. A dogmatikában igen óvatosan lehet csak hermeneutikus értelmezésről beszélni a bölcséleti előfeltevések miatt. Ha a dogmatikus radikalizálna valamilyen hermeneutikus eljárásmodot, könnyen tévútra kerülhet. Ezért csak az ún. indirekt hermeneutikai eljárásmod ajánlatos.

Tanulmányunk utolsó szempontja a Szentírás-magyarázat lelkipásztori felelősségére utal. Úgy az egzegétának, mind a dogmatikusnak lelkipásztori feladata van az egyház életében. Fontos, hogy a Szentírás értelmezésének tudományos alapot biztosíthassunk, hogy kritikailag helyes szöveget olvassunk és helyesen értsük meg mondanivalóját az egyház szándéka szerint. Objektíve rögzíteni kell ugyan a szövegolvasás,- értelmezés és megértés különböző szempontjait, de szabadon, hívő lélekkel kell a Bibliát olvasni. A történetkritika adatain, a nyelvi, filológiai, történeti követelményeken túl örök életünk üdvössége érdekében itt és most a jelenben kell felfognunk és alkalmaznunk a szöveg értelmét; mit mond nekem ez a szöveg, hogyan szólít meg engem Isten a Biblián keresztül, és mit kíván tőlem, mit kell tennem. Lelkipásztori szeretettel felolvasott és értelmezett szöveg megnyitja a hívő elmét és a fogékony szívet. A Szentírás olvasását követi az elmélkedés, amely Isten kegyelméből szemlélődésbe torkollhat. A lelkiségek története tanúsodik, hogy a Szentírásból felénk hangzó isteni szó a keresztények legfőbb lelki tápláléka. Az egyház életén belül a hittan tanításakor, a liturgiában való részvétellel, a homília meghallgatásával, a közös Szentírás olvasással és magyarázattal a hívők elsajátíthatják a Szentírás helyes értelmezését, ez képessé teszi őket arra, hogy mindenki személyesen vegye kézbe a Szentírást és hallja meg Isten hozzá intézett Szavát. Ezekhez a követelményekhez az egzegéták és a dogmatikusok csak előzetes szolgálatot tehetnek.

Prof. Dr. Fila Béla, ny. egyetemi tanár